

Kde domov můj

Prvý verš textu súčasnej českej štátnej hymny (a súčasť bývalej česko-slovenskej hymny; verše Josef Kajetán Tyl, hudba František Škroup z r. 1834) sa stal jej názvom. Toto oddelenie názvu od ďalšieho textu je možno jednou z príčin jeho chybných syntaktických interpretácií ako vety opytovacej. Napr. v slovenskom kontexte Ján Mlynárik (Tézy o vysídlení československých Němcov. In: Češi, Němci, odsun. Academia, Praha 1990, s. 89) ho uvádza s otáznikom *Kde domov můj?* V televíznej humoristickej relácii 7 s.r.o., niekedy na jar r. 2011, prišla reč aj na štátnu hymnu Českej republiky, *Kde domov můj. Účinkujúci, s humorom im vlastným, okolo nej vyslovovali rozličné sentencie a jeden z nich ju označil ako song bezdomovcov hľadajúcich prístrešok. Tým vlastne implicitne urobil z vety Kde domov můj opytovaciu vetu. V televíznych Správach RTVS (27.1.2013, 19,00 hod.) bola opytovacia interpretácia formulovaná explicitne: „Otázka z hymny Kde domov můj?“. Názov hymny bez otáznika používa napr. Milan Šútovec (Semióza ako politikum alebo „Pomlčková vojna“. Kalligram, Bratislava 1999, s. 36 a 72). Vnímание modality vety tvoriacej názov hymny teda nie je ustálené.*

Aj v českom kontexte je vnímanie názvu *Kde domov můj* ako otázky, prípadne rečnickej otázky, celkom bežné. Porov. „*pomalý nápěv a řečnická otázka: Kde domov můj?*“ (Lenka Procházková, Slunce v úplňku. Prostor, Praha 2008, s. 160); *Píseň „Kde domov můj?“* (Emisní plán českých poštovních známek 2009. Česká pošta, Praha 2009); rovnako je tomu aj v elektronickom Emisnom pláne českých poštových známok 2009 (www.ceskaposta.cz/assets/filatelie-a-celiny/emisni_plan_2009.pdf) a na príslušnej známke vydanéj 14.10.2009. Z týchto zdrojov sa mylná opytovacia interpretácia prenáša aj do zahraničia, porov. „*Où est ma patrie?*“, „*Where is my home?*“ v Blog timbré de ma philatélie od autora Erica Contessa, inak veľmi kompetentného, poučeného a dôkladného (timbredujura.blogspot.sk/search/label/Czech%20Republic%20%28R%e9p.%20Tch%e8que%29). V súvislosti so známkovou tvorbou je kuriózne, že na československých známkach vydaných v r. 1934 k 100. výročiu piesne *Kde domov můj* v archovej úprave je jej názov uvedený bez otáznika (v tejto podobe názov emisie katalogizuje aj L. Novotný: Speciální katalog. Československo 1918-1949. Vlastným nákladom, rok neuvedený), zatiaľ čo hárčeková úprava nesie názov a text s otáznikom. Názov bez otáznika sa okrem iných nachádza aj u Jaroslava Haška, Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války (Československý

spisovateľ, Praha 1971, s. 43); jeho prekladateľ do francúzštiny Jindřich Hořejší však otáznik (a sloveso) dodal: *Où est ma Patrie?* (Le brave soldat Chvéik. Gallimard, Paríž 1975, s. 75; 1. vyd. 1932). Tento postup by sa dal vysvetliť azda aj tým, že použitie adverbia *où* ako vzťažného na čele vety bez predchádzajúceho slova, ku ktorému sa vzťahuje, je vo francúzštine neuzuálne, bežná je naopak jeho pozícia na čele vety ako opytovacieho adverbia. Aj ruská verzia je opytovacia: *Кдѣ родина моя?* (J. K. Tyl: Těatr. Preklad M. Zenkevič. Iskusstvo, Moskva, 1957, s. 17 a 86).

Ďalšie doklady na otáznikové a bezotáznikové varianty názvu piesne by sa dali nájsť pohľadom do Slovenského národného korpusu, do Českého národného korpusu a do webu. Ani publikácie venované špeciálne českej hymne nemajú jednotný pravopis. Tak František Kožík (Píseň nejdražší. Vyprávění o národní hymně a o jejích autorech. Panorama, Praha 1986) používa názov piesne vždy bez otáznika (s. 105, 124, 125, 132), keď však cituje varianty textu navrhované inými autormi, vidíme, že napospol vychádzajú z opytovacej podoby (s. 64-67, 130). V knižke *Kde domov můj?* (Úvod napísal Miloslav Hýsek. Česká grafická Unie, Praha 1939) je názov vždy s otáznikom (s. 3, 8, 11). Mimoriadne zaujímavé je tu však faksimile notového zápisu s textom piesne, ktorý urobil a podpísal v Prahe 1.8.1860 autor hudby František Škroup. Na ňom je totiž *Kde domov můj!?* s výkričníkom a otáznikom (toto faksimile pozri napr. aj na adrese www.prostor-ad.cz/pruvodce/okolobrd/trnova/kdedomov.htm).

Odchylná verzia v podobe *Kde domov můj?!* (poradie otáznik a výkričník) sa nachádza v J. K. Tyl: *Fidlovačka neb Žádný hněv a žádná rvačka* vo vydaniach Nakladatelství Matice divadelní (Praha 1934, s. 58) a Státního nakladatelství krásné literatury, hudby a umění (Praha 1958, s. 164). V kombinácii výkričníkov a otáznikov zatiaľ najďalej zašiel Borislav Borisov, keď uviedol názov v podobe *Kde domov můj?!?* (Jazyk jako symbol moci (Česká státní hymna ze sociolingvistického hlediska). Letní škola slovanských (bohemistických) studií. Přednášky a besedy ze XLIV. běhu LŠSS. Quadra, Brno 2011, s. 10-17).

V Zákone ČNR o štátnych symboloch Českej republiky č. 3/1993 Sb. sa spolu zišli tri varianty: bezotázniková, otázniková i otáznikovo-výkričníková (na faksimile pôvodného rukopisu J. K. Tyla z r. 1834). Funkcia interpunkčných znamienok pri chápaní modality a ideovej nosnosti textu tým akoby nebola docenená. Poznávame, že v českom prostredí časté chybné písanie názvu slovenskej štátnej hymny v podobe *Nad Tatrou sa blýská* s dlhým a nemá žiaden dôsledok pre ideový obsah piesne. Ako je známe,

text slovenskej hymny sa v 90. rokoch 20. stor. mierne upravoval práve kvôli ideovej interpretácii.

Názov a prvý verš českej hymny s otáznikom, teda v opytovacom tvare a s podtextom hľadania domova, nevyhovuje z hľadiska doby vzniku textu. V čase českého národného obrodnenia so silným prúdom vlastenectva, s všestranným prejavovaním lásky k rodnej a samozrejme známej zemi považovanej za vlasť, by sotva obstál motív pátrania po domovine. Tylovi išlo v prvej slohe skôr o opis krás českej zeme, ktorú ľudia prijímajú ako svoj domov, svoju vlasť. Do textu Tylovej frašky, inak málo úspešnej, o ševcovskej cechovej slávnosti, je pieseň vložená nie veľmi organicky a jej myšlienkové zapojenie do deja sa v tejto súvislosti nedá uchopiť. Slepý huslista, ktorý ju spieva, však zjavne nemá dôvod nevedieť, kde je jeho domov. Ba naopak: aj slepý vie, kde je a aký je.

Sám Tyl použil v prvom verši otáznik a výkričník a opytovacej vete tak prisúdil aj zvolaciú modalitu, povedané všeobecne a stroho gramaticky. Možno tu vycítiť nabádanie na rozjímanie o vlasti, podnet na uvedomelý vzťah k rodnej zemi. Škroupovo neskoršie prekódovanie interpunkčných znamienok (zmena poradia na výkričník a otáznik) nijako výrazne túto modalitu neovplyvnilo.

Ide o básnický text, ktorý ponúka viaceré možnosti čítania. Pri zjavne povrchovom čítaní sa prvý verš a po ňom aj názov javia ako opytovacie vety, i keď v texte nie je odpoveď, ale opis krajiny. V súčasnosti je tomu tak predovšetkým preto, že - nevedno prečo - z Tylovej kombinácie otáznika a výkričníka výkričník vypadol. Kondenzovaný text by sa však po doplnení elíps dal čítať takto: *(Tam), kde (je) domov můj/Voda hučí po lučinách...*, alebo: *Kde (je) domov můj/(Tam) voda hučí po lučinách...* Z opytovacej vety sa tak stáva oznamovacia vedľajšia veta príslovková miestna. Nazdávame sa, že táto interpretácia zapadá do kontextu piesne a do dobových súvislostí. Vyplýva z nej, že v názve i v textu piesne je vhodné zavádzajúce otázniky a výkričníky vynechať.

V obdobných sémanticko-syntaktických vetných konštrukciách s opytovacími slovami na začiatku sa interpunkčné znamienka na konci spravidla nepíšu, porov. v slovenčine *Kto za pravdu horí v svätej obeti.../tomu moja pieseň slávou zazvoní; Aká si mi krásna/ty rodná zem moja;* v češtine *Kde Bůh, tam štěstí; Proč bychom se netěšili/Když nám Pán Bůh zdraví dá; Kde se pivo vaří, tam se dobře daří.*

Karel Sekvent